

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/19053> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Chiang, Min-Chin

Title: Memory contested, locality transformed : representing Japanese colonial 'heritage' in Taiwan

Issue Date: 2012-05-15

De Herinnering Omstreden, de Plaats Getransformeerd: Beeldvorming van Japans Koloniaal 'Erfgoed' in Taiwan

SAMENVATTING

Sinds de jaren negentig van de vorige eeuw ervaart Taiwan een ware 'memory boom'. Deze explosie van eigen geschiedenis, zichtbaar in een dramatisch toegenomen aantal musea en erfgoedlocaties, heeft alles te maken met een nieuwe zoektocht naar lokaliteit sinds de opheffing van de nationale staat van beleg in 1987. Tijdens de Japanse koloniale overheersing en het autoritaire bewind van de KMT (Kuomintang 國民黨, Chinese Nationale Volkspartij) werden Taiwanese herinneringen en Taiwanees bewustzijn moedwillig van overheidswege uitgewist. In de jaren negentig werd Taiwanees lokaal zelfbewustzijn juist benadrukt en werd het essentieel in het opbouwen van een nieuw ecompolitiek denkkader. Sinds 1994 voert de centrale regering een nieuw beleid: het Programma Geïntegreerde Gemeenschappen (社區總體營造). Na de presidentiële verkiezingsoverwinningen van de DPP (Democratische Progressieve Partij) in 2000 en 2004 werd dit gemeenschapsvormende beleid op ongekennde schaal voortgezet door de nieuwe DPP-regering. Als onderdeel van dit groots opgezette plan voor het vormen van gemeenschappen werd enorm veel aandacht en overheidsgeld besteed aan projecten met betrekking tot cultureel erfgoed. Interessant genoeg werden als deel van deze groeiende explosie van herinneringen ook locaties stammend uit de Japanse koloniale tijd tot cultureel erfgoed gebombardeerd; samen met grote aantallen Taiwanese erfgoedlocaties vertegenwoordigen zij een nieuwe culturele en economische politiek die anders is dan de politiek van de Japanse en naoorlogse Nationalistische overheersing. Met andere woorden, de overblijfselen van de Japanse koloniale tijd werden een integraal onderdeel van de nieuwe identiteit en de nieuwe cultuurgeschiedenis van Taiwan in de jaren '90 en het eerste decennium van deze eeuw. In de zoektocht naar een Taiwanese

identiteit met zijn wortels in Taiwan zelf speelt het Japanse koloniale verleden een ambigue rol.

Japanse koloniale sites werden tijdens het naoorlogse regime van de KMT gezien als de 'giftige overblijfselen van het Japanse imperialisme'. De Chinese regering van de KMT nam de macht in Taiwan over na de nederlaag van Japan tijdens de Tweede Wereldoorlog. Om de band tussen Taiwan en Japan te breken, die was ontstaan na vijftig jaar koloniale overheersing (1895-1945), versterkte de KMT de superieure maatschappelijke positie van de 'orthodoxe' Chinese taal en cultuur met behulp van de afgeroepen staat van beleg. Grote aantallen Japanse sites – met name plaatsen die een rijke religieuze of politieke symboliek vertegenwoordigden, zoals Shinto-tempels – werden gesloopt, verbouwd of verlaten. Volgens de hiërarchie van het systeem van staatserfgoed vielen Japanse gebouwen buiten de categorie cultureel erfgoed. Zelfs alledaagse Taiwanese architectuur kwam slechts met moeite in aanmerking voor de status van cultureel erfgoed.

Deze situatie veranderde in de jaren '90. In 1991 werden de eerste twee Japanse sites tot nationale 'historische monumenten' uitgeroepen, beschermd door de Wet voor het Behoud van Cultureel Erfgoed uit 1982. In de eerste jaren van deze eeuw werden verschillende Japanse gebouwen door provinciale overheden en gemeenten aangedragen als 'historische monumenten' of 'historische gebouwen', om vervolgens gerenoveerd te worden met subsidie van de centrale regering binnen het financiële kader van 'hergebruik van ongebruikte ruimte' (xianzhi kongjian zailiyong 閒置空間再利用), wat in nauw verband staat met het beleid van gemeenschapsvorming. Dit laat een verschuiving zien in de definitie en de waardering van wat 'historisch' is. Locaties met een Japanse achtergrond werden geleidelijk steeds min-

der gezien als giftige overblijfselen en werden legitieme *lieux de mémoire* in Taiwan. Het is echter van belang om op te merken dat de Japanse sites niet pas na officiële erkenning veranderden in plaatsen van gemeenschappelijke herinnering; in werkelijkheid is de perceptie van Japanse sites al sinds lange tijd vervlochten met het beeld van Japan dat is ontstaan uit overgebleven koloniale structuren, het neokolonialisme van de KMT, de relatie tussen Japan en Taiwan binnen het kader van de Koude Oorlog, en de verspreiding van Japanse massamedia over heel Azië. Voor veel Taiwanese vormen Japanse gebouwen en locaties in hun geboorteplaats een deel van hun trotse geschiedenis; het zijn hun *lieux de mémoire*. Zo kunnen deze sites ook een bron zijn van hoop voor het herstel van de lokale economie. Overheidsfunctionarissen in de jaren '90 en de eerste jaren van het nieuwe millennium hadden een beeld van Japan als een geavanceerd voorbeeld dat zowel de wereldeconomie als het terrein van cultuur besloeg. Behoud en hergebruik van Japanse sites toont niet alleen het nieuwe multiculturele beeld van een gedesinificeerde Taiwanese identiteit, maar laat ook het enthousiasme tot uitdrukking komen dat bestaat voor de opbouw van een geavanceerd nieuw land door het gebruik van erfgoed om zelfbewustzijn en gemeenschapszin bij de bevolking op te wekken. Dit kan zelfs een stimulans zijn voor lokale ontwikkeling, zoals in het succesvolle *machizukuri* model voor gebiedsgerichte vernieuwing in Japan. Binnen dit kader worden Japanse koloniale overblijfselen, die al lange tijd als *lieux de mémoire* hebben gediend voor verschillende groepen Taiwanese, gebruikt als deel van een strategie van vorming van lokaliteit voor de postkoloniale maatschappij van Taiwan. De omstreden aard van koloniale locaties, van bijzonder belang waar controverse herinneringen aan dergelijke locaties verbonden zijn, leidt echter vaak tot ambiguïteit in het scheppingsproces en de interpretatie van erfgoed.

Deze ambiguïteit in de beeldvorming van koloniaal 'erfgoed' heeft meerdere lagen. Ten eerste geldt binnen het kader van werelderfgoed dat de mechaniek van koloniaal erfgoed vaak analoog is aan de hiërarchie van macht tijdens de koloniale periode. Tegelijkertijd wordt deze hiërarchie van macht intern toegepast tussen de overheid en lokale gemeenschappen, omdat juist de natiestaat de hoofdrol speelt in het bepalen van en de deelname in het internationale sys-

teem. Ten tweede – om terug te komen op de postkoloniale maatschappij en haar kijk op 'koloniaal erfgoed' – blijft de vraag 'waarom' en 'voor wie' te behouden een netelige kwestie. Ondanks de betrokkenheid van sommige postkoloniale staten in projecten van 'gedeeld erfgoed' op initiatief van de voormalige koloniale machten is er een merkbare kloof tussen de belangen van beide partijen. Erfgoedactiviteiten verbergen drie interne lagen van ambiguïteit: de kloof tussen architecturaal materiaal en culturele context, de afwezigheid van een directe eigenaar van de herinnering, en de structurele overblijfselen van kolonialisme. Al deze dubbelzinnigheden tonen aan dat een meer genuanceerd werkmodel vereist is voor de vertegenwoordiging van koloniale locaties als erfgoed. Bovendien is er het motief van economische ontwikkeling, dat het hele terrein van werelderfgoed beslaat, Taiwan niet uitgezonderd. Sinds de voltooiing van de redding van erfgoedlocaties voert deze drang naar ontwikkeling op terreinen als maatschappij, welvaart en milieu een concurrentiestrijd met het radicale belang van lokaliteit. Voor koloniaal erfgoed betekent het ontbreken van een directe band van herinneringen tussen de locatie en de postkoloniale gemeenschap vaak dat maatschappelijke initiatieven gebaseerd op een plaatselijke emotionele verbintenis te zwak blijken tegenover economisch geïnspireerde initiatieven. Dit staat in verband met de kwestie van de beeldvorming van Japansheid in Taiwan.

Na het uiteenvallen van de politieke structuur van de Koude Oorlog werd de wereldorde in de jaren na 1990 opnieuw ingedeeld. Nieuwe staten en regionale bondgenootschappen ontstonden en beconcurrerden elkaar om politieke en economische invloed. Erfgoed, al sinds de jaren 1970 geïnstitutionaliseerd door UNESCO en altijd onafscheidelijk verbonden aan nationalistische projecten, werd ingezet in onderhandelingen tussen staten en regio's. Een koloniaal verleden is niet alleen van invloed op diplomatieke betrekkingen tussen de voormalige koloniale macht en haar voormalige koloniën, maar speelt ook een rol in binnenlandse conflicten die ontstaan als gevolg van het koloniaal verleden – bijvoorbeeld de aanspraak van lokale bevolkingsgroepen, op grond van hun tradities, op land dat in bezit is genomen door kolonisten, of de etnische problematiek die kan ontstaan door migratie naar voormalige koloniale machten. Koloniale gebouwen en locaties, ooit gezien als

‘beschamend’, als plaatsen van ofwel de ‘glorie’ ofwel de ‘vernederling’ van het verleden, zijn geïnterpreteerd binnen het nieuwe kader van werelderfgoed en als deel van de projecten van wereldwijde en nationale organisaties. Als gevolg daarvan zijn sinds de jaren 1990 meer en meer Aziatische locaties en sites met meervoudige waarden opgenomen in de lijst van werelderfgoed, in de context van de nadruk die UNESCO gelegd heeft op culturele diversiteit en universele waarde. Dankzij intra-regionale en nationale samenwerking in erfgoedprojecten zijn er nu ook ‘gedeelde’ erfgoedlocaties; tegelijkertijd is de dreiging van wapengeweld tegen controversiële sites niet verdwenen. Bovendien kunnen de ongelijke relaties tussen postkoloniale staten en de andere landen en gemeenschappen op het toneel van werelderfgoed al te makkelijk vergelijkbaar worden met de machts hiërarchie van de koloniale periode. In deze context valt de waarde van koloniaal erfgoed voor postkoloniale gemeenschappen te betwisten, en dit vraagstuk wordt vaak opgelost met de retoriek van ontwikkeling en verwerkt in een autoritair bestuursmodel.

Vanwege hun ligging buiten het diplomatieke terrein afgebakend door de Verenigde Naties mogen sites in Taiwan niet worden opgenomen in de Werelderfgoedlijst en het daaraan gerelateerde erfgoednetwerk. Het Taiwanese erfgoedbeleid en de omgang met erfgoed volgen echter voornamelijk de conventies en modellen die door internationale organisaties als UNESCO en ICOMOS zijn opgesteld, ondanks het feit dat Taiwan geen lid is van de Verenigde Naties. Sinds het eerste decennium van deze eeuw heeft de Taiwanese overheid eigen ‘Potentieel Werelderfgoed’ genomineerd, en heeft het in professioneel en financieel opzicht geïnvesteerd in het ondersteunen van beschermende werkzaamheden aan werelderfgoed-sites. Deze selectie van potentieel werelderfgoed wordt gezien als een voorbereidende stap naar toekomstig lidmaatschap van de VN en deelname aan internationaal erfgoedbeleid onder leiding van UNESCO. Het benadrukken van de lokaliteit van Taiwan op het wereldtoneel is een belangrijk motief voor de afdeling cultuur van de overheid bij het in gang zetten van het beleid van potentieel werelderfgoed. Dit strookt met de zoektocht van Taiwan naar een plaats op het wereldtoneel binnen het ontstaan van een nieuwe politieke en economische wereldorde sinds het eind van de Koude Oorlog.

Hoewel de overheidsactiviteiten met betrekking tot erfgoed in Taiwan in politiek en diplomatiek opzicht vergelijkbaar zijn met die van vele postkoloniale nieuwe staten, biedt de kwestie van de beeldvorming van Japans koloniaal erfgoed in Taiwan een uniek perspectief op ‘gedeeld erfgoed’. In de context van bloeiende lokale identiteitsvorming als gevolg van verzet tegen de voormalige kolonisatie door de KMT zijn Japanse koloniale overblijfselen een onderdeel geworden van lokaal erfgoed – niet alleen door beleid van overheidswege, maar ook door autonome initiatieven vanuit de samenleving. De groepen die de site als erfgoed ‘delen’ vallen niet allemaal binnen de netwerken van koloniale overheersers en onderdanen, van staat en staat of van staat en lokale gemeenschap. In werkelijkheid heeft de nadruk van gemeenschapsvormende overheidsprojecten op de lokale autonomie van kleine nederzettingen samen met behoudsinitiatieven uit de bevolking zelf in Taiwan geleid tot een alternatieve manier om erfgoed te delen. Hoewel er onvermijdelijk sprake is van controverse, onderhandeling en onzekerheid in het proces van de vertegenwoordiging van het koloniale verleden, kan het voorbeeld van de Taiwanese vertegenwoordiging van Japans erfgoed bijdragen aan begrip van de waarde en invloed van koloniaal erfgoed voor postkoloniale gemeenschappen, afgezien van de effecten van toerisme en diplomatiek. Daarnaast draagt het bij aan de verkenning van de vraag of lokale autonomie de betekenis van koloniale sites kan veranderen en deze sites om kan vormen tot erfgoed binnen de gemeenschap. In dit opzicht is ‘delen’ niet altijd een proces van eenrichtingsverkeer dat past in een hiërarchie van macht waarin de voormalige koloniale overheersers de methoden van behoud van hun architecturale overblijfselen deelt met de voormalige koloniale bevolking door middel van opleidingen en subsidies. De actieve rol die Taiwanese mensen in de erfgoedsector spelen in het betrekken van Japanse architecten en andere specialisten bij het renoveren van Japanse sites wijkt merkbaar af van dit beeld van unilateraal delen. Tot op zekere hoogte toont deze actieve rol dat postkoloniale gemeenschappen in staat zijn om te breken met de koloniale hiërarchie en hun *eigen* erfgoed te delen – erfgoed dat niet langer toebehoort aan de koloniale macht.

Deze dissertatie toont het enorm ingewikkelde proces van het delen van het Japanse koloniale verleden

in de postkoloniale Taiwanese maatschappij, en verkent de mogelijkheden van dekolonisatie door erfgoedactiviteiten vanuit de gemeenschap. Vijf sites uit de Japanse koloniale tijd zijn geselecteerd voor nader onderzoek. Geen van deze sites toont een ideaal succesvol resultaat; allen vertegenwoordigen ze een doorgaand proces. Problemen en ambiguïteit veroorzaakt door de geleidelijke overgang van kolonialisme naar lokaliteit stimuleren verdere overdenking of waarschuwen voor een ideologische valkuil: men kan niet zomaar aannemen dat het 'delen' van het verleden een gedeeld proces is.

Dekolonisatie betekent hierdoor niet noodzakelijk het 'verwijderen van materiële overblijfselen van de koloniale tijd'. Het behoud van koloniale sites door erkenning van hun omstreden aard, actieve verkenning en betrekking bij het debat van controversiële opinies, grondig onderzoek naar de historische achtergrond van elke versie van herinnering die aan een site verbonden is, en de transformatie van structurele ongelijkheid door doorgezette vorming van lokale gemeenschappen, zou meer bijdragen aan het in gang zetten van een dekolonisatieproces. Dit is het belang van koloniale sites als 'erfgoed' van de postkoloniale maatschappij.